

VAPAAEHTOISTYÖHÖN LIITTYVÄT LAIT SUOMESSA

Sisällys:

1. Johdanto
2. Mitä vapaaehtoinen saa tehdä?
3. Vapaaehtoistyö ja työttömyysturva
4. Edut ja korvaukset
5. Turvallisuus vapaaehtoistyössä
6. Alaikäinen vapaaehtoisena
7. Rekisterin ylläpitäminen vapaaehtoisista
8. Lopuksi

1. Johdanto

Lähes puolet suomalaisista tekee vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoiset tekevät monenlaisia tehtäviä, ja vapaaehtoistyö on merkittävä osa monien yhdistysten, seurakuntien ja kuntien toimintaa. Myös omaehtoista vapaaehtoistoimintaa tehdään paljon esimerkiksi naapuriapuna. Vapaaehtoistyön avulla pystytään tekemään monia sellaisia asioita, joita palkkatyöllä ei tehtäisi. Vapaaehtoistyö luo hyvinvointia yhteiskuntaan ja ylläpitää yhteisöllisyyttä - siksi se on tärkeä voimavara.

Haastavaa kuitenkin on, ettei Suomessa ole lakia vapaaehtoistyöstä, kuten monissa muissa Euroopan maissa, vaan vapaaehtoistyön säädökset ovat hajaantuneet useiden eri lakien alle. Vapaaehtoistyöhön liittyvät lait ovat osittain myös puutteellisia ja epäselviä. Kun laki on tulkinnanvarainen, ratkaisut riippuvat asiaa käsittelevästä virkamiehestä. Epäselvyyksien takia vapaaehtoistyötä järjestävät organisaatiot joutuvat käyttämään huomattavasti aikaa lainsäädännön selvittämiseen, ja vapaaehtoistyön tekeminen vaikeutuu. Lakien ei pitäisi rajoittaa vireää kansalaistoimintaa, vaan pikemminkin kannustaa ja tukea vapaaehtoistyötä.

VETY-hanke selvitti vapaaehtoistyön säätelyyn liittyviä lakeja osana Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskuksen vapaaehtoistyön kehittämistä vuosina 2012-2013. Tiedot on koottu eri laeista ja virkamiehiltä, mutta Kierrätyskeskus ei ota vastuuta niiden oikeellisuudesta. Lakeja on katsottu erityisesti yleishyödyllisten yhteisöjen näkökulmasta, ja niiden kokoamisesta yhteen toivotaan olevan hyötyä myös muille vapaaehtoistyötä organisoiville tahoille.

2. Mitä vapaaehtoisena saa tehdä?

Vapaaehtoistyö on palkatonta, ja sitä tehdään jonkin yleishyödyllisen tavoitteen edistämiseksi. Vapaaehtoistyössä on keskeistä yhteisen hyvän edistäminen ja muiden auttaminen. Vapaaehtoiset voivat auttaa esimerkiksi vaikeassa tilanteessa olevia nuoria, ulkoiluttaa vanhuksia, järjestää kyläjuhlia tai vetää jalkapallokerhoa koululaisille.

Laki ei suoraan määrittele, minkälaisia tehtäviä vapaaehtoiset saavat tehdä, mutta verohallinto on tehnyt erillisen ohjeen talkootyön verotuksesta. Kaikki tapaukset kuitenkin arvioidaan kokonaisuutena tapauskohtaisesti.

Talkootyöllä on Suomessa pitkät perinteet ja erityisesti monia maataloustöitä on hoidettu talkoiden avulla. Nykyään monissa taloyhtiöissä järjestetään esimerkiksi pihatalkoita keväisin ja syksyisin. Talkootyö on perinteisesti ollut verotonta sekä talkoolaiselle itselleen että talkoiden järjestäjälle. Talkootyöksi katsotaan perinteinen talkootyö, mutta verohallinnon tulkinnan mukaan talkootyöhön voi kuulua myös esimerkiksi yhdistysten vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoisten tekemää varainhankintaa. Tällainen vapaaehtoistyö on pääsääntöisesti verotonta, kun saadut varat käytetään yhdistyksen toimintaan ja yleishyödyllisten päämäärien ajamiseen.

Verohallinnon ohjeen mukaan vapaaehtoistyön tulee myös olla luonteeltaan tilapäistä, eikä tehtävä voi edellyttää erityistä ammattitaitoa. Ammattimainen työ, esimerkiksi sähköasennukset, on veronalaista, koska ammattitaitovaatimus rajaa vapaaehtoistyöhön osallistumista. Toisaalta ammattitaitovaatimus on häilyvä käsite, ja esimerkiksi vaatimusta ajokortista ei katsota ammattitaitoon liittyväksi vaatimukseksi.

Myös ammattimaisen työn vaihtaminen on veronalaista, jos osapuolet sopivat tekevänsä työtä vastavuoroisesti toisilleen. Esimerkiksi jos puutarhuri hoitaa korvauksetta tilitoimiston nurmikkoa ja istutuksia, ja tilitoimisto puolestaan hoitaa puutarhurin kirjanpitoa ilmaiseksi, on tällainen töiden vaihtaminen veronalaista tuloa. Myös erilaisten aikapankkien kautta tehtävä työ on veronalaista.

Verottajan mukaan vähäinen naapuriapu on kuitenkin verotonta. Monille naapurin auttaminen onkin luonnollinen osa yhteisöllisyyttä. Naapuri voi esimerkiksi vaihtaa autonrenkaat, leikata nurmikkoa tai auttaa tietokoneen korjaamisessa. Kiitokseksi naapurille voi antaa vaikkapa kahvipaketin tai kukkia. Verottajan tulkinnan mukaan myös pienen rahallisen korvauksen voi antaa, kunhan se ei tapahdu säännöllisesti, eikä korvauksesta ole etukäteen sovittu. Raja sallittujen ja kiellettyjen korvausten välillä on kuitenkin häilyvä. Monille ei esimerkiksi tule mieleen, että naapurin lapsen kaitseminen viikoittain pientä korvausta vastaan onkin verotettavaa tuloa. Myös raja naapuriavun ja ammattimaisen työn vaihtamisen välillä on epäselvä.

Talkootyöllä on Suomessa pitkät perinteet

3. Vapaaehtoistyö ja työttömyysturva

Monille työttömille vapaaehtoistyö on keino virkistyä, saada mielekästä tekemistä ja kartuttaa omaa osaamistaan. Vapaaehtoistyön kautta voi myös tutustua uusiin ihmisiin ja rakentaa verkostoja, joista voi olla apua työnhaussa.

Työttömien vapaaehtoistyötä säätelee työttömyysturvalaki (30.12.2002/1290). Lain mukaan työttömät voivat osallistua ”tavanomaiseen yleishyödylliseen vapaaehtoistyöhön tai tavanomaiseen talkootyöhön”. Tällä pykälällä on haluttu tukea työttömien mahdollisuutta osallistua toimintaan, joka ylläpitää vireyttä ja työkykyä. Kuitenkin lakiin on myös kirjattu rajoitus, jonka mukaan ”työnhakijalla, joka palkatta työskentelee yrityksessä tai sellaisissa tehtävissä, jotka yleisesti tehdään työsuhteessa tai yritystoimintana, ei ole oikeutta työttömyysetuuteen”.

Epäselvyys siitä, mitä tämä käytännössä tarkoittaa, johti ikäviin tilanteisiin, joissa työtön saattoi menettää työttömyysetuutensa vapaaehtoistyön takia. Tulkintavalta laista on työ- ja elinkeinotoimistoilla, ja näkemykset saattoivat vaihdella paljonkin virkailijasta riippuen. Tilanteen selkiyttämiseksi työ- ja elinkeinoministeriö laati uuden ohjeen (TEM/1298/00.11.03/2013) lain tulkinnasta kesällä 2013 vapaaehtoistoimijoiden aloitteesta.

Erityisesti selveni se lain kohta, jossa sanotaan ettei vapaaehtoinen saa tehdä tehtäviä, joita ”yleisesti tehdään työsuhteessa tai yritystoimintana”. Uuden ohjeistuksen mukaan ei ole väliä vaikka kyseisiä vapaaehtoisen tehtäviä tehtäisiin Suomessa jossakin organisaatiossa työsuhteessa, kunhan niitä ei tehdä samassa organisaatiossa työsuhteessa. Ohjeen mukaan vapaaehtoiset ja työntekijät saavat kuitenkin tehdä samoja tehtäviä tilapäisesti esimerkiksi tapahtumissa ja yleisötilaisuuksissa.

Ohjeistuksessa myös täsmennetään, ettei TE-toimisto voi asettaa vapaaehtoistyölle tunti-, päivä- tai muita aikarajoitteita. Vapaaehtoistyötä tehdessään työttömän työnhakijan on kuitenkin oltava koko ajan työmarkkinoiden käytettävissä, eli haettava työtä ja otettava vastaan TE-toimiston tarjoamat toimenpiteet. Samalla myös mainitaan, ettei työttömien vapaaehtoistyön tarvitse rajoittua järjestösektorille, vaan työttömät saavat tehdä vapaaehtoistyötä myös yleishyödyllisissä yrityksissä, seurakunnissa tai kunnalla – kunhan he eivät osallistu elinkeinotoimintaan. Työttömät saavat myös osallistua vapaaehtoistoimintaan liittyviin koulutuksiin.

Työttömille maahanmuuttajille lainsäädäntö on selkeämpi ja suotuisampi. Jos korkeintaan kolme vuotta Suomessa asunut maahanmuuttaja on työtön ja rekisteröitynyt TE-toimiston asiakkaaksi, hänelle voidaan tehdä kotoutumissuunnitelma, jonka tarkoituksena on tukea Suomeen asettumista. Kotoutumissuunnitelma voi sisältää kielenopiskelun lisäksi myös vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoistyö on maahanmuuttajille hyvä keino tutustua kieleen ja kulttuuriin, kartuttaa osaamista ja saada uusia ystäviä. Siksi on erityisen hyvä, että maahanmuuttajien mahdollisuutta vapaaehtoistyöhön tuetaan.

4. Edut ja korvaukset

Vapaaehtoistyö on nimensä mukaisesti vapaaehtoista, eikä siitä makseta palkkaa. Monet vapaaehtoistyöorganisaatiot haluavat kuitenkin korvata vapaaehtoistyöstä aiheutuvat kulut ja tarjota vapaaehtoisille pieniä etuja kiitokseksi ja kannustukseksi. Tällöin on hyvä ottaa huomioon verolainsäädäntö, joka määrittelee, mitä etuja voidaan tarjota verottomasti.

Pääsääntönä on, että ne edut, jotka ovat veronalaisia työntekijöille, ovat veronalaisia myös vapaaehtoisille. Tuloverolaissa (30.12.1992/1535) on kuitenkin joitakin täsmennyksiä, jotka koskevat vapaaehtoisia. Yleishyödyllinen yhteisö voi esimerkiksi korvata vapaaehtoiselle kaikki julkisilla kulkuneuvoilla tehtävät matkat kodin ja vapaaehtoistyöpaikan välillä. Jos matkat tehdään muilla kuin julkisilla kulkuneuvoilla, vapaaehtoinen voi saada kulukorvausta enintään 2000 euroa vuodessa. Vaikka vapaaehtoinen saisi korvausta useammalta yleishyödylliseltä yhteisöltä, voi korvausten yhteissumma olla korkeintaan 2000 euroa vuodessa.

Lisäksi vapaaehtoiselle voidaan maksaa päivärahaa enintään 20 päivältä kalenterivuodessa. Myös majoittumiskulut voidaan korvata verottomasti. Vapaaehtoiselle voidaan antaa nettietu, jos sitä käytetään yhdistyksen hyväksi tehtävään työhön ja sillä ei korvata palkanmaksua. Puhelin sen sijaan voidaan antaa, jos sitä käytetään vain vapaaehtoistyöhön liittyviin asioihin.

Joissakin tapauksissa esimerkiksi urheiluseurojen vapaaehtoiset saavat itselleen pientä korvausta tekemästään kerho- tai valmennustoiminnasta. Tällainen tulo on ilmoitettava verottajalle.

Laissa on maininta, että työntekijöitä voidaan muistaa kohtuullisesti merkkipäivinä. On kuitenkin epäselvää, koskeeko tämä myös vapaaehtoisia, eli voiko vapaaehtoiselle antaa kohtuullisen syntymäpäivälahjan vai ei. Jotkut veroviranomaiset tulkitsevat, että pykälä ei koske vapaaehtoisia, koska siinä puhutaan vain työntekijöistä.

Laissa ei mainita asiaa, mutta veroviranomainen on linjannut omissa ohjeissaan, että kestitystä talkoissa ei katsota verotettavaksi eduksi. Ainakin toistaiseksi verottaja on tulkinnut tämän koskevan melko laajasti yleishyödylliseen vapaaehtoistoimintaan osallistuvia. Käytännössä tämä mahdollistaa sen, että vapaaehtoistoimintaan osallistuvalla voi tarjota aterian. Aterian tarjoamisen tulee olla sidoksissa tilanteeseen, jossa vapaaehtoistyötä tehdään, eli vapaaehtoiselle ei voi esimerkiksi ostaa ruokaa, jonka voi viedä kotiin.

5. Turvallisuus vapaaehtoistyössä

Turvallisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa vapaaehtoistoimintaa ja vapaaehtoistyötä tarjoavien on kiinnitettävä asiaan huomiota. Työturvallisuuslaissa (23.8.2002/738) on erillinen maininta vapaaehtoistyöstä. Lain mukaan vapaaehtoistyötä organisoivan tahon on huolehdittava siitä, että vapaaehtoisen turvallisuus tai terveys ei vaarannu vapaaehtoistyössä. Vastaavasti vapaaehtoisen on noudatettava vapaaehtoistyötä ja työpaikkaa koskevia turvallisuusohjeita sekä käytettävä suojaimia ja apuvälineitä, jotka hänelle on annettu.

(luku jatkuu seuraavalla sivulla)

Sekä lain että työsuojeluhallinnon ohjeistuksen mukaan vapaaehtoistyön kuuluminen työturvallisuuslain piiriin edellyttää, että vapaaehtoinen tekee samoja tai samankaltaisia tehtäviä kuin mahdolliset työntekijät vapaaehtoistyöpaikalla. Kuitenkin esimerkiksi nykyisen työttömyysturvalain mukaan työttömät saavat tukiaan menettämättä tehdä vain sellaisia tehtäviä, joita ei yleisesti tehdä työsuhteessa (katso luku 3). Nämä lait ja tulkinnat ovat siis keskenään ristiriitaisia.

6. Alaikäinen vapaaehtoistyössä

Laki nuorista työntekijöistä (19.11.1993/998) määrittää, mitä työtä alle 18-vuotiaat saavat tehdä. Tietyiltä osin laki koskee myös vapaaehtoistyötä tekeviä alaikäisiä, mutta on vähintäänkin epäselvää, miten lakia pitäisi soveltaa.

Lain mukaan on tärkeää, että vapaaehtoistyö ei haittaa alaikäisen koulunkäyntiä, kasvua eikä henkistä kehitystä. Yleensä nuorille on hyvä asia osallistua vapaaehtoistyöhön, sillä sen kautta voi oppia uusia asioita ja harjoitella vastuun ottamista. Vapaaehtoistoiminnan kautta tutustuu myös helposti uusiin ihmisiin, ja sosiaaliset taidot kehittyvät. Nuorten vapaaehtoisten kohdalla pitää lisäksi huomioida, ettei vapaaehtoistyö saa vaatia nuorelta ikään tai voimiin nähden kohtuuttomia. Lisäksi tehtäviin on saatava riittävä opastus, jotta vapaaehtoistyö ei aiheuta vaaraa nuorelle itselleen tai muille.

Laki nuorista työntekijöistä koskee nuoria, jotka tekevät työtä työ- tai virkasuhteessa. Kuitenkin laki sanoo myös, että tiettyjä säännöksiä (muun muassa vapaaehtoistyön kuormittavuudesta) sovelletaan sellaiseen työhön, johon sovelletaan myös työturvallisuuslakia. Työturvallisuuslaissa puolestaan on yksi pykälä, joka koskee vapaaehtoistyötä. Pykälää sovelletaan, jos vapaaehtoinen tekee samaa tai samankaltaista työtä kuin työsuhteiset samassa organisaatiossa (katso edellinen luku). Toisin sanoen lakia nuorista työntekijöistä sovelletaan vapaaehtoisiin tietyiltä osin, jos heidän tehtävänsä ovat samoja tai samankaltaisia kuin työntekijöiden. Tulkinnanvaraa on tässäkin kohdassa tosin huomattavasti.

Erityisen hankalaksi lain tulkinnan tekee se, että laeissa käytetään toistuvasti sanaa työ silloinkin kun sillä tarkoitetaan vapaaehtoistyötä. On siis epäselvää, milloin laki koskee vain työsuhteita ja milloin myös vapaaehtoistyötä. Jos lakia tulkitaan niin, että laki nuorista työntekijöistä koskee myös vapaaehtoisia, ovat monet pykälät sellaisia, että vapaaehtoistyötä järjestävät huomioivat ne muutenkin. Kuitenkin esimerkiksi säädös terveystarkastuksista ei välttämättä ole kaikille tuttu.

Lain mukaan nuorelle pitää järjestää terveystarkastus vapaaehtoistoiminnan organisoinnin kustannuksella, jos vapaaehtoistyö on raskaampaa kuin kevyt toimistotyö tai kestää pidempään kuin kolme kuukautta. Terveystarkastuksessa pitää todeta, ettei vapaaehtoistyö haittaa nuoren kasvua ja kehitystä.

7. Rekisterin pitäminen vapaaehtoisista

Rekisterin pitäminen vapaaehtoisista on arkipäivää monessa organisaatiossa, ja hyvä rekisteri helpottaa vapaaehtoistyön organisoimista. Ei ole kuitenkaan samantekevää, mitä tietoja rekisteriin kerätään ja miten tietoja käsitellään.

Henkilötietolaissa (22.4.1999/523) on säädetty, että henkilötietoja saa käsitellä vain tietyin ehdoin, muun muassa henkilön suostumuksella, palvelussuhteen vuoksi tai sellaisen sopimuksen täytäntöön panemiseksi, jossa rekisteröity on osapuolena. Vain sellaisia tietoja saa käsitellä, jotka ovat tarkoituksen kannalta tarpeellisia.

Rekisteriin ei saa kerätä arkaluontoisia asioita kuin rajatuin ehdoin. Tällaisia tietoja ovat muun muassa: etninen alkuperä, yhteiskunnallinen, poliittinen tai uskonnollinen vakaumus, ammattiliittoon kuuluminen, rikollinen teko ja rangaistus, terveydentila, sairaus, vammaisuus, hoitotoimenpiteitä koskeva tieto, seksuaalinen suuntautuminen, sosiaalihuollon tarve tai sosiaalihuollon palvelujen käyttöä koskeva tieto.

Rekisteriä on myös päivitettävä, sillä lain mukaan on huolehdittava siitä, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita tietoja käsitellä. Rekisteri on suojattava huolellisesti, jotta asiattomilla ei ole pääsyä tietoihin. Rekisteri pitää suojata myös laittomasti tehtäviä tietomurtoja vastaan.

Tietyissä tapauksissa rekisterin ylläpitäjän on lähetettävä ilmoitus rekisteristä tietosuojavaltuutetulle. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse lähettää, jos tiedot on kerätty henkilön omalla suostumuksella. Rekisteriseloste on kuitenkin tehtävä kaikista henkilörekistereistä, ja rekisteriselosteen pitää olla kaikkien saatavilla.

Hyvä rekisteri
helpottaa
vapaaehtoistyön
organisoimista

8. Lopuksi

Vapaaehtoistyöllä on merkittävä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Monia urheilu- ja harrastusseuroja, yhdistyksiä ja tapahtumia pyöritetään vapaaehtoisten voimin. Kaikki vapaaehtoistyö ei ole virallisten organisaatioiden järjestämää, vaan paljon tehdään myös omaehtoista vapaaehtoistyötä.

Toimiva ja suotuinen lainsäädäntö voi parhaimmillaan tukea vapaaehtoistyötä ja edistää vapaaehtoistyön asemaa Suomessa. Vireä vapaaehtoisyökulttuuri ja kansalaisyhteiskunta ovat myös edellytyksiä toimivalle demokratialle. Siksi olisi tärkeää, että lainsäädäntö tukisi vapaaehtoistyötä mahdollisimman hyvin ja antaisi vapaaehtoistyölle yhteiset pelisäännöt. Tällä hetkellä lainsäädännössä on liikaa epäselviä ja tulkinnanvaraisia kohtia. Nämä rajoittavat esimerkiksi työttömien oikeutta vapaaehtoistyöhön. Eri lakien välillä on myös ristiriitaisuuksia, mikä vaikeuttaa vapaaehtoistoiminnan järjestämistä. Parempi lainsäädäntö olisi niin vapaaehtoisten, vapaaehtoistyötä järjestävien organisaatioiden kuin yhteiskunnankin etu.

Lisätietoja:

Kaikki Suomen lait löydät osoitteesta www.finlex.fi

- Työttömyysturvalaki (30.12.2002/1290) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290>
- Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>
- Tuloverolaki (30.12.1992/1535) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>
- Työturvallisuuslaki (23.8.2002/738) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>
- Laki nuorista työntekijöistä (19.11.1993/998) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930998>
- Henkilötietolaki (22.4.1999/523) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Työ- ja elinkeinoministeriön ohje työttömyysturvan työvoimapoliittisista edellytyksistä
(TEM/1298/00.11.03/2013)

<http://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/540001/41206>

Lisätietoja talkootyön verotuksesta löytyy verohallinnon ohjeesta 'talkootyön verotus'

[https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Verovapaat_suoritukset/Talkootyon_verotus\(10116\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Verovapaat_suoritukset/Talkootyon_verotus(10116))

Lisätietoa verotettavista eduista löytyy muun muassa verottajan kotisivuilta osoitteesta

http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Yhdistys_ja_saatio

Työsuojeluhallinnon ohje työturvallisuudesta vapaaehtoistyössä

<http://www.tyosuojelu.fi/fi/vapaaehtois-talkootyo>

Ensi- ja turvakotien liitto on julkaissut laajemman selvityksen Suomen vapaaehtoistoiminnan lainsäädännöstä. Löydät selvityksen täältä:

<https://ensijaturvakotienliitto-fi.directo.fi/liitto/haetko-tietoa/>

Kirjoittajat: Jenni Sademies ja Aino Kostianen (Vapaaehtoistyöhanke VETY, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy).

VETY - Vapaaehtoistyö yleishyödyllisessä yhteisössä
Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy | www.kierratyskeskus.fi/vety